

Journal of Economy Culture and Society

ISSN: 2602-2656 / E-ISSN: 2645-8772

Kitap Değerlendirmesi / Book Review

“Ne Ders Olsa Veririz”: Akademisyenin Vasıfsız İşçiye Dönüşümü

Aslı Vatanserver, Meral Gezici Yalçın, İletişim Yayınları, Araştırma-İnceleme Dizisi 351, ISBN-13: 978-975-05-1692-4

Tuba SÜTLÜOĞLU¹

¹Arş. Gör., Anadolu Üniversitesi, Edebiyat Fakültesi, Sosyoloji Bölümü, Eskişehir, Türkiye

Corresponding author:

Tuba SÜTLÜOĞLU, Anadolu Üniversitesi, Edebiyat Fakültesi, Sosyoloji Bölümü, Eskişehir, Türkiye

E-mail: tubasutluoglu@anadolu.edu.tr

Received: 17.01.2017 **Accepted:** 10/05/2018

Citation: Sütüoğlu, T. (2018). “Ne ders olsa veririz”: Akademisyenin vasıfsız işçiye dönüşümü. *Journal of Economy Culture and Society*, 57, 269-273. <https://doi.org/10.26650/JECS423432>

Neoliberal düzenlemeler, gerek işgücünün üretim sürecinin farklı evrelerinde kullanılması gerek çalışma sürelerinin ve ücretlerin keyfi olarak belirlenmesi şeklindeki farklı görüngülerle, üretim ilişkilerinde eşitsizliğin yeni biçimlerini ortaya çıkarmıştır. Emegün güvencesizleşmesine ve vasıfsızlaşmasına yol açan bu toplumsal ve ekonomik dönüşüm sürecinden, akademik emek de elbette ki payına düşeni almıştır. İşte kendileri de vakıf üniversitesinde görev yapmış/yapmakta olan akademisyenler, Aslı Vatanserver ve Meral Gezici Yalçın, “Ne Ders Olsa Veririz” adlı çalışmalarında, bilgi üretiminin bu üretim biçimine has bir emek gücü tarafından gerçekleştirildiği (s. 14) noktasından hareketle, akademik emegün mevcut üretim ilişkileri içerisindeki konumunun ortaya konulması gerektiğini belirtirler.

Alt başlığı “Akademisyenin Vasıfsız İşçiye Dönüşümü” olan eserde, akademik emeğe de sığramış olduğu vurgulanan vasıflı emeğin değersizleştirilmesi/güvencesizleştirilmesi süreçleri vakıf üniversiteleri üzerinden ele alınmakta, söz konusu kurumlar çalışma boyunca “sözde” sıfatıyla betimlenmektedir. Nitekim yazarlar, vakıf üniversitelerinin kamu yararından önce kâr amacı güdüyor olduklarına ve üniversite sahiplerinin, üniversiteden sağladıkları kârı diğer sektördeki yatırımlarına aktardıklarına olan inançları (s. 22) sebebiyle, söz konusu kurumların sadece ismen “vakıf” üniversitesi olduğunu belirtir. İlk baskısı İletişim Yayınları’ndan çıkan ve altı bölümden oluşan çalışmada, araştırmanın amaç ve metodolojisinin verildiği giriş bölümünden sonra sırasıyla bölümler, “Hiçleşmenin Sistemik Arka Planı”, “Türkiye’nin Akademik Sweathopları: Vakıf Üniversiteleri”, “Akademik Mitler ve Kanıksanmış Sömürü”, “Vakıf Üniversitelerinden Hiçleşme Manzaraları”, “Söylem Analizi: Anlamlar ve Meşrulaştırmalar” ve “Sonuç Yerine” şeklindedir. Biçimsel olarak bakıldığında eserin kapak tasarımı, içeriği tam yansıtmaya da tatmin edici gözükmemektedir. Eser boyunca kullanılan akademik dil, akıcı ve okuyucuyla kolay iletişimi sağlayacak bir üslupla birleştirilmiş, yapılan görüşmelerin bölümlerin bağlamlarına uygun bir şekilde ana metnin içerisine yerleştirilerek yorumlanması, eseri kolay okunur hale getirmiştir.

Eserde, akademisyenlerin güvencesizliği deneyimleme süreçleri prekarya tartışmaları ekseninde yapılmaktadır. Buna rağmen, prekaryanın yerleşik tanımından farklı olarak ele alındığı yazarlar tarafından özellikle vurgulanır (s.15). Alman ve Fransız literatüründe, belirsiz varoluş koşullarında yaşamak zorunda bırakılmış kitleleri içine alan prekarya, bu çalışmada vasıflı emeğin güvencesizleştirilmesi perspektifinden ele alındığı için, güvencesizliğin neoliberal dönemde vasıflı emeğe de sığramış olduğunu belirten Guy Standing’in prekarya analizi yazarlara temel bir teorik çerçeve sunmuştur (s. 16). Nitekim Vatansız ve Yalçın’a göre, günümüz dünyasında yeni olan şey, toplumun kıyılarına itilmiş kesimlerden ziyade, belirli bir toplumsal/kültürel sermaye birikimine sahip eğitilmiş orta/üst-orta sınıfın prekarize olma meselesidir (s. 15-16).

Yazarların ifadesiyle, akademik emek açısından güvencesizliğin ne anlama geldiğinin değerlendirilmeye çalışıldığı çalışmada (s. 15), yaşları 25-68 arasında değişen 28 öğretim elemanı ile görüşmeler gerçekleştirilmiştir. Söz konusu öğretim elemanlarının çalışma alanları, sosyoloji, sosyal çalışma, felsefe, insan ve toplum bilimleri, tarih, ekonomi, işletme, matematik, psikoloji, uluslararası ilişkiler, halkla ilişkiler ve reklamcılık

şeklinde. Tamamı İstanbul'da bulunan 13 vakıf üniversitesinde çalışan ve çoğunluğunu kadınların (20) oluşturduğu öğretim elemanları içerisinde, yardımcı doçentler (14), araştırma görevlileri (7), profesörler (4), okutmanlar (1) ve araştırma asistanları (1) yer almaktadır.

Yazarlar kitabın giriş bölümünde, çalışmanın başlıca amaçlarından birinin, akademisyenlerin sınıfsal konumlarıyla yüzleşmelerini sağlamak (s. 24) olduğunu söyler. Bu anlamda, mesleğin prestiji ile "akademik emeğin reel sınıfsal konumu" (s. 23) arasındaki mesafenin açılması sonucu ortaya çıkan ve yazarların, "akademisyenler özelinde spesifik bir mesleki patoloji" (s. 23) şeklinde ifade ettikleri durumu tasvir etmesi açısından aşağıdaki cümleler önemlidir:

"Akademisyenlik entelektüel donanım gerektiren ve bu nedenle de (en azından geleneksel anlamda) statü değeri yüksek bir uğraş olarak kabul edilir. Bu statü değeri, her nedense, bu mesleğin sunduğu ve yetersiz olduğu herkesçe bilinen maddi koşulların bir telafisi gibi algılanır. Akademisyenlerin kendileri de, sınıfsal koordinatlarını salt ekonomik sermaye açısından tanımlamaz, hatta böyle bir tanımlamayı, kendilerini adadıkları yüce gayeye, bilgi üretme ve yeni nesilleri bu üretimi devam ettirme yetisiyle donatma gayesine hakaret sayarlar. Böyle bir uğurda geçirilen bir yaşamda gündelik ve fani sıkıntılardan bahsetmek, bunlar yüzünden akademisyenlik gibi büyük bir idealden soğumak veya onu terk etmeyi düşünmek, "küçük" bir davranış olacaktır. Bu nedenle, yaptığı işin ona reva gördüğü yetersiz/olumsuz yaşam koşullarını dile getirmek, akademisyenler arasında çoğu kez bilimsel/akademik adanmışlığının şüpheye düşeceği kaygısını yaratır." (s. 23)

Mesleğin statü değerinin olumsuz koşulların telafisi olarak algılanması ile ilgili tespitler, belki yazarların da birer akademisyen olmasının etkisiyle, görünenin arkasında yatan ve bu yüzden ifade edilmesi zor olan bir durumun yalın bir biçimde yazıya dökülmesini sağlamıştır. Nitekim, bugün çok yüzeysel bir gözlemlerle dahi, geçmişten beri toplumsal tabanda kabul edilmiş bir meslek grubuna karşılık gelmesi dolayısıyla, akademisyenliğin statü değeri oldukça yüksektir. Buna karşın, bilgi üretmenin ve aktarmanın maddi karşılığına yönelik tartışmaların, akademisyenlerin kendi aralarındaki günlük sohbetlerde dahi, meslek etiğine uygun düşmeme kaygı ve çekincesiyle

yapıldığı da bir gerçektir. Bu anlamda, olumsuz maddi-manevi koşulların yarattığı boşluğun, akademisyenin mesleğe bağlılığı ve toplum nezdindeki akademisyenlik algısı ile birleşince büyük ölçüde dolduğu yönündeki tespit yerinde gözükmektedir.

Aslında bu tespit, akademisyenlerin kendi meslek gruplarıyla ilgili mücadelelerde neden bulun(a)madıkları sorusuna bir parça cevap niteliği taşıyor gibi gözükmektedir. Nitekim, “Vakıf Üniversitelerinden Hiçleşme Manzaraları” adlı dördüncü bölümün, “Akademisyenlerde sınıf bilinci ve örgütlenmenin önündeki engeller” (s. 192-211) adlı alt başlığında yazarlar, toplumsal eşitsizlikler noktasında en fazla duyarlı olması beklenen bir grubun kendilerine dönük haksızlıklara bu denli sessiz kalmalarının düşündürücü olduğunu belirtirler. Elde ettikleri bulgular neticesinde, örgütlenmenin önündeki engellerin başında akademik meslek ahlakının bozulmuş olduğuna dair inanç beslenmesi (s. 194), meslektaşlar arasında aforoz edilme ve işten çıkarılma korkusu (s.195), kariyer aşamalarının akademik rütbe şeklinde algılanarak mesleki dayanışmayı engellemesi (s.198), Türkiye’de örgütlü mücadele geçmişinin zayıflığı (s.199) ve akademisyenlerin sınıfsal perspektiflerinin olmaması gelmektedir (s. 203).

Türkiye’de örgütlü mücadele geçmişinin zayıflığı yönündeki bulgu üzerinde ayrıca durmak gerekir. Nitekim, bu olgu, sendikalaşma veya örgütlenme noktasındaki tepkisizliğin, sadece belli bir grubun entelektüel donanımı ve kültürel/ekonomik sermayesine indirgenebilecek kadar yüzeysel bir mesele olmadığını göstermesi açısından da önemlidir. Zira, örgütlü mücadelelere mesafeli bir toplum, bir ülkenin geçirdiği siyasi-ekonomik süreçlerden bağımsız düşünülemez gibi, resmi ve/veya egemen ideolojinin en önemli aktarıcısı ve en önemli sosyalleşme aracı olan ve toplumsal gerçeğin yeniden üretimini sağlayan medyanın toplumsal hafızayı kodlama biçimlerinden de bağımsız düşünülemez.

Bununla birlikte yazarlar, “Akademik Mitler ve Kanıksanmış Sömürü” (s. 79-105) başlıklı üçüncü bölümde, akademisyenliğin diğer mesleklerden üstün bir uğraşı olduğu için, akademik ilginin günlük hayatın sıkıntılarına katlanması gerektiğine dair yaygın bir inanç olduğunu, bu inancın güvencesizliğin hâkim olduğu günümüzde akademisyenlerin kendilerini rahatlatmalarına yarayan birer mit haline geldiğini ifade ederler (s. 79-80). Bu mitlerin, gücünü onlara inananlardan aldığını ve akademisyenlerin kendi sınıfsal gerçeğini görmesini engellediğini belirten Vatansever ve Yalçın’a göre,

akademisyenliğin bir iş değil, bireyin zevkleri ve değerleri doğrultusunda seçmiş olduğu bir yaşam biçimi olduğuna yönelik "manevi tatmin" (s. 80-86) ile mesleğe yönelik var olan "gönüllü çilecilik ve adanmışlık" hali (s. 86-88) en yaygın akademik mitlerdendir. Bu nokta üzerinde yapılmış olan vurguların sıklığı, zaman zaman okuyucuda akademik faaliyetin akademisyene sanki hiç manevi tatmin sunmadığı, akademisyenlerin de tamamen bir yanılgı içerisinde oldukları yönünde bir izlenim bıraksa da, yazarlar, "Güvencesizliğin veçheleri" alt başlığında böyle bir iddialarının olmadığını, niyetlerinin tamamen mesleğe dair kalıplaşmış yargıların akademisyene yapay bir tatmin sağladığını ve uzun vadede bilimsel üretime zarar verdiğini göstermek olduğunu altını çizerek (s. 107).

Sonuç olarak, "Ne Ders Olsa Veririz", ülkemizdeki yükseköğretimin mevcut durumuna yönelik eleştirileri, vakıf üniversitelerinde çalışan akademisyenlerin yaşadıkları sorunlar üzerinden değerlendirmesi açısından önemlidir. Bu sorunları yaratan toplumsal koşullara, yani neoliberal dönemin akademik emek üzerindeki etkilerine değinmesi noktasında, sosyal bilimler literatürüne önemli bir katkı sağladığını da belirtmek gerekir. Görüşmelerin dayandırıldığı kuramsal çerçevenin zenginliği ise, hem üniversitelerin bugünkü durumu hem de akademisyenlerin toplumsal konumu ve üretim ilişkileri içerisindeki yeri hakkında sosyolojik bir çıkarım yapılmasını mümkün kılmaktadır. Üzerinde durulması gereken bir diğer nokta ise, araştırmacıların bizzat deneyimledikleri/tanıdıkları bir konu üzerine eğilmiş olmalarıdır. Bu durum, bir taraftan avantaj gibi gözükse de, diğer taraftan araştırmacının özdüşünümelliğini, önyargılarıyla ve sahip olduğu değerler sistemiyle mücadele sürecini daha önemli ve zor hale getirir. Fakat, söz konusu kitapta, yazarların araştırma konularına baktıkları mesafenin, okuyucuda nesnellikten uzaklaşıldığı düşüncesini yaratmadığı açıklıkla ifade edilebilir.

